

Elżbieta Gawęł-Luty

ORCID 0000-0001-8966-6842

Akademia Marynarki Wojennej
Wydział Nauk Ekonomicznych i Społecznych
luty@hot.pl**Renata Lemańczyk**

ORCID 0000-0003-4077-3131

Państwowa Szkoła Zawodowa w Koszalinie
Instytut Spraw Społecznych
luty@hot.pl

SUBIEKTYWNY I OBIEKTYWNY WYMIAR JAKOŚCI ŻYCIA

Subjective and objective demension of the quality of life

<https://doi.org/10.34739/sn.2022.22.05>

Abstrakt: Jakość życia to kategoria wieloznaczna, ujmowana wieloaspektowo, często odmiennie poprzez pryzmat uwarunkowań obiektywnych, jak również potrzeb, oczekiwań czy możliwości poszczególnych jednostek. Jednak niezależnie od przyjętych kontekstów cechą wspólną owych ujęć jest dążenie do osiągnięcia poczucia satysfakcji z przebiegu własnej życiowej historii. W niniejszym opracowaniu zostało zaprezentowane pojęcie jakości życia, wybrane koncepcje jakości życia oraz wymiary jakości życia. Autorka podjęła się również próby dokonania analizy porównawczej obiektywnych i subiektywnych wymiarów jakości życia.

Słowa kluczowe: *jakość życia, nurty jakości życia, koncepcje jakości życia, wymiary jakości życia*

Abstract: The quality of life is an ambiguous category, understood in many aspects, often differently through the prism of objective condition as well as the needs, expectations, and capabilities of individuals. However, regardless of the adopted contexts, the common feature of these approaches is the desire to achieve a sense of satisfaction in the course of one's own life story. This study presents the idea of the quality of life, selected concepts, and the dimensions of the quality of life. The author has also attempted to perform a comparative analysis of the objective and subjective dimensions of the quality of life.

Keywords: *quality of life, quality of life trends, concepts of quality of life, dimensions of quality of life*

Wprowadzenie

Zagadnienie obejmujące namysł nad jakością życia stanowi obecnie przedmiot zainteresowania wielu naukowców. Wydaje się, iż wynika to z ogólnej tendencji do odczuwania obniżenia się jakości życia wśród jednostek znajdujących się w różnym przedziale wiekowym. Pojawienie się wielu zagrożeń – obejmujących zagrożenia dla zdrowia, obniżenie statusu materialnego, coraz to nowe pomysły rządzących, które w efekcie przynoszą brak poczucia stabilizacji w zasadzie w każdym aspekcie życia czy w końcu zaburzenia w relacjach międzyludzkich, spowodzonych w większości do kontaktów realizowanych za pomocą platform czy sieci, powoduje narastające frustracje, a także brak wiary w lepsze jutro i w tworzenie świata z dominacją wartości autotelicznych. Trudno w tym miejscu nie postawić pytania: Czy obecna sytuacja zdrowotna społeczeństwa, zachwiana gospodarka, chaos informacyjny i polityczny predysponują każdego indywidualnie, jak również w ujęciu społecznym do wiary w sens działań podejmowanych w poszukiwaniu alternatyw dla zastanej rzeczywistości?

Kategoria jakości życia w literaturze naukowej

Uważa się, że pojęcie jakości życia zastosowane zostało po raz pierwszy przez Platona, który użył sformułowania „*poiotes*”, czyli pewien stopień doskonałości. Platon określił pojęcie jakości jako „sąd wartościujący wyrażany przez osobę oraz pewien stopień doskonałości”. Podkreślał także, że do całkowitego opisu rzeczywistości konieczne jest istnienie niewymiernych i wymiernych kryteriów. Platon wskazywał również na aspekt subiektywnego podejścia do problemu jakości życia, ponieważ uważał, że jakość może być rozumiana tylko przez doświadczenie [Rolka, Kowalewska, Jankowiak, 2017, s. 31].

W roku 1991 pojawiła się koncepcja Cantora, która zakładała, że jakość życia człowieka jest uzależniona od tego, czy i w jaki sposób realizuje on swoje zadania życiowe, wybór tych zadań zaś uzależniony jest od rozwojowych potrzeb człowieka, które muszą być w zasięgu doświadczenia emocjonalnego człowieka i jego możliwości [Miniszewska, Chodkiewicz, Zalewska-Janowska, 2012, s. 253].

Jakość życia kształtowana jest zatem przez różne czynniki. Związana jest ona przede wszystkim ze środowiskiem człowieka, jego cechami oraz zdrowiem. Sytuacja rodzinna i relacje z innymi ludźmi mogą wpływać na ja-

kość życia i aspekty związane z dobrym samopoczuciem. Jakość życia jest zatem konstruktem, który opisuje społeczny, umysłowy, fizyczny, funkcjonalny i psychologiczny aspekt dobrego samopoczucia oraz prawidłowego funkcjonowania z punktu widzenia człowieka. Analizując definicje jakości życia, można je pogrupować w sposób zaprezentowany w tabeli 1.

Tabela 1. Definicje jakości życia

Definicje globalne	Ujęcie oceny jakości życia jako całości, z ogólną oceną satysfakcji życiowej, dobrostanu w różnych sferach życia, poczucie szczęścia.
Definicje złożone	Obok oceny globalnej uwzględniają cząstkowe obszary życia człowieka, ich ocena zaś ma wpływ na globalną jakość życia.
Definicje swoiste	Koncentrują się na poszczególnych obszarach życia.

Źródło: Opracowanie własne

Z uwagi na szeroki zakres pojęcia jakości życia wyróżnia się jego wąskie i szerokie ujęcie. Natomiast biorąc pod uwagę charakter wskaźników oraz poziom analizy, uważa się, że jakość życia powinno się ujmować w znaczeniu subiektywnym i obiektywnym. Wyróżnia się także dwa stanowiska, które związane są z różną interpretacją potrzeb oraz systemów wartości. Jedno z tych stanowisk bazuje na teorii potrzeb Masłowa i skupia się na analizie kwestii, które wiążą się z kategoriami niedostatku, drugie zaś odnosi się do założeń prognostycznych, w odniesieniu do różnych koncepcji osobowości człowieka.

Wąskie rozumienie jakości życia znajduje się w pracy Allardta, który przeciwstawia sobie dwa pojęcia: „dobrobyt” i „szczęście”, a w rezultacie odróżnia „poziom życia” od „jakości życia „Pierwsze z nich ma charakter obiektywny i odnosi się do stopnia zaspokojenia potrzeb. Szczęście natomiast jest poczuciem subiektywnym. Poziom życia wiąże się z realizacją potrzeb materialnych w ramach sformalizowanych układów społecznych, a jakość życia odnosi się do potrzeb, które nie mogą być zaspokojone dobrami materialnymi” [Wnuk et al., 2013, s. 11].

Dzięki swojej wieloznaczności, a także niedookreśleniu teoretycznych i definicyjnych założeń, jak również nieograniczonej, interpretacyjnej dowolności, jakość życia jest pojęciem trudnym do wyjaśnienia. Jest ono zatem wielowymiarowe, nacechowane emocjonalnie i posiadające charakter narzędzia ewaluatywnego i ideologicznego, które jest niemożliwe do jedno-

znacznego ujęcia oraz uwikłane w kulturowe i polityczne konteksty [Adamiec, Popiołek, 1993, s. 92-96].

Wybrane koncepcje jakości życia

W namyśle nad jakością życia wyróżnia się pięć ważnych nurtów zainteresowań, do których zalicza się [E. Rokicka, 2013, s. 161]:

1. Nurt odnoszący się do motywów społeczno-psychologicznych. Koncentruje się on na negatywnych dla jednostek i życia społecznego konsekwencjach rozwoju cywilizacyjnego, takich jak samoalienacja, wyobcowanie społeczne, osamotnienie.
2. Nurt koncentrujący się na ekonomicznym aspekcie jakości życia. Jakość życia jest tutaj interpretowana jako poziom życia jednostki, społeczności lokalnej, regionu, kraju, wspólnot międzynarodowych, może być ujmowana jako zmienna wyjaśniająca, jako czynnik warunkujący rozwój ekonomiczny oraz jako jego skutek. Znaczącym dla jakości życia jednostki i społeczeństwa jest poziom bogactwa i ubóstwa oraz ich nierównomierna dystrybucja.
3. Nurt związany z pomiarem zdrowia. W naukach medycznych jakość życia uwarunkowana stanem zdrowia rozumiana jest jako samoocena pacjenta dotycząca wpływu choroby i stosowanego leczenia na jego funkcjonowanie w zakresie fizycznym, psychicznym i społecznym, jest traktowana jako wskaźnik zdrowia na równi z medycznymi wskaźnikami zdrowia. Wartość indeksu HRQoL wskazuje, czy pacjent, mimo choroby, postrzega siebie jako dobrze funkcjonującego w wymienionych zakresach, czy też uważa, że jego choroba ogranicza te funkcje.
4. Nurt odnoszący się do ochrony środowiska. Pokazuje konsekwencje postępu cywilizacyjnego dla środowiska naturalnego oraz dla zdrowia i jakości życia człowieka.
5. Nurt skupiający się na problemach urbanizacji. Skupia się na szczególnie niekorzystnych skutkach rozwoju naukowo-technicznego na obszarach zurbanizowanych, na przykład: wadliwe sytuowanie miast i osiedli, nadmiar transportu samochodowego.

Jak wynika z powyższego, jakość życia człowieka może być rozpatrywana na wiele różnych sposobów, głównie w kontekście środowiskowym, zdrowotnym, społeczno-psychologicznym i ekonomicznym. Owe nurty wskazują zarówno na jednostkowe potrzeby człowieka, jak i jego usytuowanie w kon-

tekście środowiskowym. Owe nurty mogą pozostawać względem siebie w wieloaspektowych relacjach, warunkujących się wzajemnie, bądź też mogą przybierać formy od siebie niezależne.

Aktualnie najczęściej stosowanym modelem w badaniach nad jakością życia jest model kompozytowy, który wskazuje na wzajemne połączenia czynników, ocena zaś jakości życia obejmuje tutaj „fizyczne funkcjonowanie, fizyczne objawy, funkcje emocjonalne, behawioralne, poznawcze i intelektualne, funkcjonowanie społeczne i społeczne wsparcie, zadowolenie z życia, postrzeganie zdrowia, zdolności do rozwijania zainteresowań, funkcjonowania seksualnego, energii oraz witalność i status ekonomiczny” [Duda, 2019, s. 81].

Tabela 2. Wskaźniki jakości życia wg R.L. Schalocka

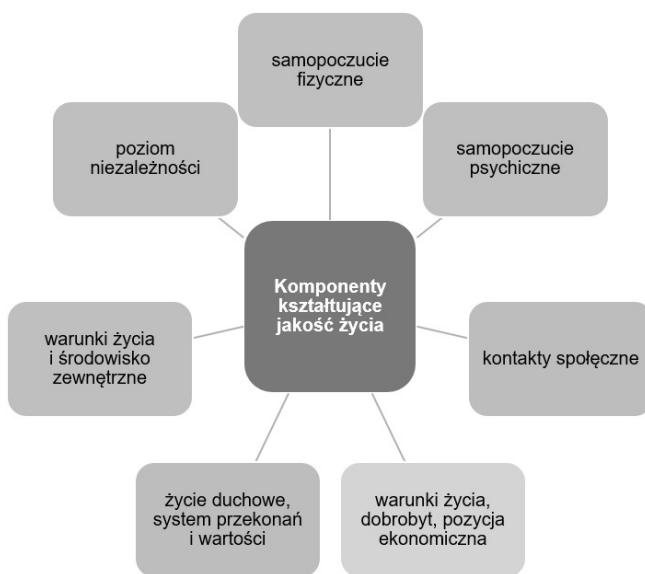
Poszczególne zakresy	Przykładowe wskaźniki
Dobry stan emocjonalny	poczucie bezpieczeństwa, duchowość, szczęście, wolność od stresów, wyobrażenie siebie, zadowolenie
Stosunki interpersonalne	zażyłość, przywiązanie, rodzina, interakcje, przyjaźń, wsparcie
Dobry stan materialny	własność, finanse, bezpieczeństwo, żywność, zatrudnienie, dorobek, status socjo-ekonomiczny, mieszkanie
Rozwój osobisty	edukacja, umiejętności, samorealizacja, kompetencje osobiste, ukierunkowana aktywność, rozwój
Dobry stan fizyczny	zdrowie, odżywianie, odpoczynek, mobilność, opieka zdrowotna, ubezpieczenie zdrowotne, czas wolny, aktywność dzienna
Autonomia	samostanowienie, wybory, decyzje, samokontrola, samosteroowność, osobiste cele i wartości
Integracja społeczna	akceptacja, status, wsparcie, środowisko pracy, aktywność społeczna, role społeczne, działalność społeczna, środowisko zamieszkania
Prawa	prywatność, prawo głosu, dostęp, posiadanie, odpowiedzialność obywatelska

Źródło: R.L. Schalock (2000), s. 122.

Jak wynika z powyższej tabeli, jakość życia to wielopłaszczyznowy fenomen, pełen dynamiki, który obejmuje swym zakresem interakcje człowieka z jego otoczeniem.

Wymiary jakości życia

Do komponentów, które kształtują jakość życia, najczęściej zalicza się te, które przedstawione są na wykresie 1. Wynika z niego, że komponenty kształtujące jakość życia mają zarówno wymiar subiektywny, jak i obiektywny. Można zauważyć, że w naukach medycznych i naukach społecznych jakość życia określana jest na poziomie populacji, w ramach której różne wskaźniki odnoszą się do dużej grupy ludzi. Ocenia się tu kryteria obiektywne oraz subiektywne odczucia.

Wykres 1. Komponenty jakości życia

Źródło: na podstawie E. Papuć (2011), s. 141-145.

Uważa się zatem, że jakość życia to pojęcie wielowymiarowe i wielokierunkowe, które wiąże się nie tylko z oczekiwaniami dotyczącymi warunków życia, ale również ich wpływem na emocje i psychikę jednostek.

W naukach społecznych wymienia się dwa typy wskaźników, do których zalicza się:

- wskaźniki subiektywne, czyli takie, które dotyczą osobistych przekonań, opinii, postaw i uczuć; zalicza się do nich np. satysfakcję z pracy, z dobrego zdrowia itd.;
- wskaźniki obiektywne – wiążą się z obserwowalnymi i mierzalnymi cechami, do których zalicza się między innymi wagę, wzrost czy liczbę osób przyjętych do szpitala.

Zastosowanie subiektywnych wskaźników zakłada, że dobrostan oceniany może być przez ludzi, którzy dobrze wiedzą, co jest dla nich złe, a co dobre. Tak samo jak w psychologicznych badaniach, skupionych na ocenie indywidualnej stanu psychicznego w kategoriach szczęścia, zadowolenia i satysfakcji. Wskaźniki obiektywne oceniają z kolei warunki życia jako korzystne lub niekorzystne z uwagi na cele i wartości. Obiektywne wskaźniki określa się często mianem amerykańskich i są one wciąż dominujące w socjologii, a także czasami w medycynie. Wskaźniki subiektywne nazywa się także wskaźnikami skandynawskimi.

Zarówno wskaźniki obiektywne, jak i subiektywne mogą być pozytywne lub negatywne. Wszystko zależy od społecznej grupy. Do subiektywnych wskaźników zalicza się między innymi poczucie szczęścia, bezpieczeństwa i satysfakcji z pracy, z relacji rodzinnych itd. [Telka, 2013, s. 183]. Z kolei do obiektywnych wskaźników zalicza się poziom bezrobocia, średnią jakość życia, wskaźnik samobójstw i śmiertelności oraz dochód krajowy brutto. Wskaźniki te w wielu badaniach wykorzystywane są do oceny jakości życia w kontekście zdrowia, zachorowań, decyzji ekonomicznych i niepełnosprawności.

Kryteria obiektywne jakości życia stosuje się najczęściej w ekonomii i socjologii, gdzie obliczane zostają globalne wskaźniki poziomu życia, czyli:

- ogólny dobrobyt,
- rozwój społeczeństw w odniesieniu do poszczególnych jednostek oraz grup społecznych.

Globalny wskaźnik jakości życia stanowi sumę różnych wskaźników obiektywnych, które odnoszą się do różnych sfer życia, a dokładniej:

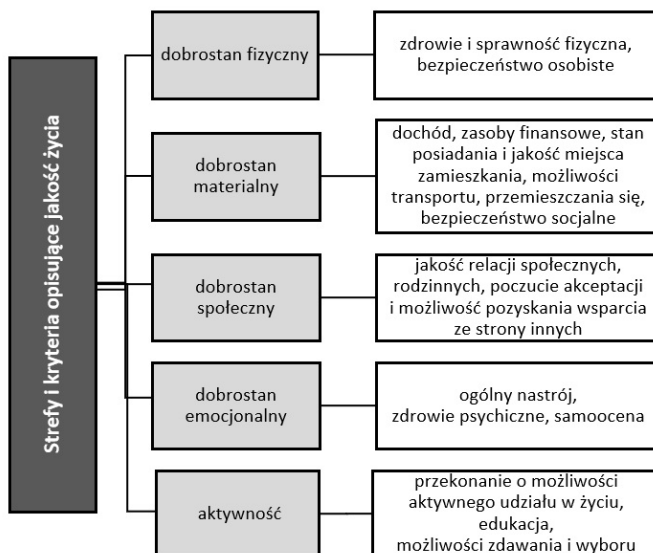
- życia rodzinnego,
- psychicznej formy,
- społecznej formy,
- życia społecznego.

Oddzielny pomiar obu wskaźników jest bardzo ważny, chociaż obiektywne i subiektywne kryteria jakości życia wykazują słabe relacje. Dowodem na to może być zdrowie fizyczne jednostki, które wyrażone jest przez wskaźniki medyczne, jego indywidualna ocena zaś, np. kondycji fizycznej, może być inna. Z tego powodu zaleca się stosowanie interaktywnego modelu jakości życia, gdzie subiektywne i obiektywne wskaźniki na siebie oddziałują [Telka, 2013, s. 184].

Jakość życia współczesnego człowieka.

Odniesienia subiektywne i obiektywne

Rozważając współczesne nadzieje i rozczarowania dotyczące jakości życia człowieka, zasadnym wydaje się określenie jej poziomu poprzez odniesienie się zarówno do czynników subiektywnych, jak i obiektywnych wpływających na ludzki dobrostan. Pierwsza grupa wyznaczników jakości życia może zostać usytuowana w nawiązaniu do modelu stworzonego przez Fencę'a i Perry'ego (zob. wykres 2), którzy zapoczątkowali zastosowanie psychologicznych wskaźników do oceny jakości życia [Duda, 2019, s. 81].

Wykres 2. Model jakości życia Fencę'a i Perry'ego

Źródło: Duda, 2019, s. 81.

Wyróżnić należy także modele, które wskazują na obiektywne wskaźniki jakości życia, które przede wszystkim bazują na ocenie standardu życia, długości życia i zdrowia – ale w perspektywie ilościowej. Owo podejście reprezentuje między innymi J. Drewnowski, R. Titmuss czy E. Erikson. Typowe dla tego modelu wskaźniki to:

- wskaźnik umiERALNOŚCI,
- wskaźniki związane z dostępem do zdrowia,
- wskaźniki kosztów utrzymania,
- wykształcenia,
- gęstości zaludnienia,
- jakości sąsiedztwa,
- struktury społecznej i ekonomicznej,
- społecznych nierówności,
- przestępczości.

Mając na uwadze powyższe ujęcia, można także zauważyć elementy wspólne, jednak ich interpretacja będzie zależna od sposobu usytuowania w ramach ujęcia subiektywnego i obiektywnego (tabela 3).

Od początku pandemii do końca 2021 r. z powodu koronawirusa zmarły w Polsce 97 054 osoby. Wraz z wprowadzeniem e-porad nastąpiły utrudnienia w bezpośrednim dostępie do lekarzy, w efekcie czego niejednokrotnie pacjenci nie byli właściwie zdiagnozowani. Zamknięcie lub ograniczenie możliwości korzystania z obiektów sportowych i siłowni stanowiło przeszkodę w uprawianiu sportu. Powyższe elementy znacznie wpłynęły na obniżenie poczucia bezpieczeństwa osobistego.

W odniesieniu do zjawiska przestępczości: w roku 2020 popełniono 786 302 przestępstwa, czyli o 36 475 mniej niż w roku 2019. Znacząco, bo o blisko 21%, spadła liczba bójek i pobić, wzrosła zaś liczba kradzieży z włamaniami – o 3109 w stosunku do roku 2019. Odnosząc się do liczby popełnianych przestępstw: zdecydowana większość Polaków – 85% – jest przekonana, że Polska jest krajem bezpiecznym, choć odsetek odpowiedzi „tak” zmniejszył się w stosunku do roku 2019 o 4 punkty procentowe [Komunikat z badań CBOS, 2020].

Tabela 3. Wskaźniki subiektywnego i obiektywnego poziomu jakości życia

Wymiar subiektywny – wybrane wskaźniki	Wymiar obiektywny – wybrane wskaźniki
Dobrostan fizyczny – zdrowie – sprawność fizyczna – bezpieczeństwo osobiste	Kondycja fizyczna społeczeństwa – umieralność – dostęp do opieki zdrowotnej – zakres przestępczości
Dobrostan materialny – dochód – zasoby finansowe – stan posiadania – bezpieczeństwo socjalne	Status materialny – koszty utrzymania – struktura ekonomiczna
Dobrostan społeczny – relacje społeczne	Kapitał społeczny – struktura społeczna – społeczne nierówności – sytuacja demograficzna
Dobrostan emocjonalny – ogólny nastrój – zdrowie psychiczne	Brak odniesienia
Rozwój i aktywność – aktywny udział w życiu – samorozwój	Rozwój i aktywność społeczeństwa – rynek pracy – poziom wykształcenia – inicjatywy społeczne

Źródło: opracowanie własne.

Dobrostan materialny/ sytuacja materialno-ekonomiczna

Według prognoz ekonomistów sporządzonych dla Insider Polska w ramach projektu *Indicators* wskaźnik inflacji w 2022 r. wyniesie średniorocznie 7,6% i będzie o 2,5 punktu procentowego wyższy niż w 2021 r. Jednocześnie bezrobocie wśród młodych osób do 25. roku życia wzrosło i w listopadzie 2021 r. wynosiło 11,6%, a w październiku 2021 r. wynosiło 10,8%. Bez pracy pozostaje zatem 125 tys. młodych Polaków. Znacznie lepiej przedstawia się sytuacja zawodowa w innych grupach wiekowych. Ogółem bez pracy zarówno w październiku, jak i listopadzie 2021 r. pozostawało 512 tys. osób.

Przeprowadzony przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych sondaż w sprawie działań rządu w walce z inflacją podaje, iż 44,6% respondentów uważa, że rząd skutecznie przeciwdziała zjawisku inflacji, przeciwnego zdania jest 41%, a 14,4% badanych nie wyraziło swojej opinii. Z kolei z badań przeprowadzonych przez CBOS w roku 2021 wynika, że zdaniem 41% bada-

nych ich sytuacja finansowa znajduje się na średnim poziomie. Jednocześnie 9% ankietowanych uważa, że ich sytuacja materialna w ciągu ostatnich 12 miesięcy polepszyła się, według 42% respondentów w ich statusie materialnym nie nastąpiły jakiegokolwiek zmiany, natomiast w opinii 39% badanych ich status materialny uległ pogorszeniu. Można przypuszczać, iż obraz ten ulegnie zmianie w związku ze znaczącym wzrostem cen żywności, prądu, gazu, usług itp., co nastąpiło lub nastąpi w 2022 r.

Dobrostan społeczny/ kapitał społeczny

W ramach nurtu obiektywnego wskazuje się tutaj głównie na strukturę społeczną, nierówności społeczne czy gęstość zaludnienia. I tak struktura społeczna wskazuje na układ zależności między różnymi częściami społeczeństwa. Owe części obejmują różne kryteria podziału, np. poziom zamożności, sytuację demograficzną. I tak, biorąc pod uwagę odsetek ogólnego dochodu – jak wynika z Raportu Inequality z 2022 r. – biedniejsza połowa Polaków kontroluje zaledwie 19,9% ogólnego dochodu. Tymczasem najbogatszych 1-10% Polaków zarabia 14,9% z ogólnej puli. W środku rozkładu wśród 40% Polaków panuje duża równość, obejmująca 39% majątków [Inequality Report, 2022].

Jeśli chodzi o sytuację demograficzną Polski, w końcu czerwca 2021 r. ludność naszego kraju liczyła 38 162 tys. osób, a w miastach mieszkało 60% populacji. W pierwszym półroczu 2021 r. liczba ludności w Polsce zmniejszyła się o 102,8 tys. osób. Spadek liczby ludności jest wynikiem głównie niekorzystnych tendencji w zakresie przyrostu naturalnego przy jednoczesnym zwiększaniu się liczby zgonów. Ważnym elementem wpływającym na ogólną liczbę ludności są także migracje zagraniczne. W 2021 r. liczba imigracji była większa od liczby emigracji. Na pobyt stały zameldowało się w Polsce około 6,5 tys. osób mających poprzednio stałe miejsce zamieszkania za granicą, natomiast wyjazd na pobyt stały zgłosiło 4,6 tys. osób [Inequality Report, 2022].

W ujęciu subiektywnym zwraca się szczególną uwagę na rodzaj relacji interpersonalnych. Ze wstępnego raportu pracowników wydziału socjologii uniwersytetu w Poznaniu wynika, że badani w aż 58,5% mają poczucie deprywacji potrzeby bezpośredniego kontaktu z innymi osobami. Inne badania wskazują, że 63% badanych Polaków odczuwa pogorszenie jakości kontaktów międzyludzkich. Współcześnie mamy do czynienia ze znaczną cyfryzacją relacji, co odczuwane jest jako zjawisko negatywne szczególnie przez osoby po 65. roku życia [Drozdowski et al., 2020].

Dobrostan emocjonalny

Odniesienia związane z poczuciem dobrostanu emocjonalnego rozpatrywane są w ujęciu subiektywnym. Raport z badań podłużnych przeprowadzonych w 2020 r. przez pracowników APS, UW i KUL-u wskazał na nasilenie objawów depresji, lęku uogólnionego, a także poczucia osamotnienia szczególnie wśród osób poniżej 45. roku życia. Można przypuszczać, iż ważnym elementem wpływającym na obniżenie poczucia dobrostanu emocjonalnego jest ograniczenie i pogorszenie jakości relacji społecznych, a także odczuwanie zagrożenia dotyczącego stanu własnego zdrowia.

Rozwój i aktywność/ Rozwój i aktywność społeczna

Sytuacja na rynku pracy w znacznej mierze zależy od ciągłego postępu technologicznego, ale również od sytuacji epidemicznej, w której się znaleźliśmy. Przewiduje się, że w 2022 r. będziemy mieli do czynienia z rynkiem pracownika, gdzie to właśnie potencjalni kandydaci do pracy będą dyktować warunki przedsiębiorcom (poza branżami, które mocno odczuły kryzys w związku z pandemią), pracodawcy zaś będą musieli wypracować modele pracy zespołów podwładnych i zadbać o motywowanie pracowników, a także zdecydować o tym, jak będzie wyglądać organizacja pracy po pandemii. Można także zauważyć, na co wskazuje raport *Młodzi Polacy na rynku pracy* [Raport PwC, 2021], iż w związku z dynamiką zmian w obrębie rynku pracy zmienia się także postrzeganie zakresu kompetencji potrzebnych do znalezienia satysfakcjonującego zatrudnienia.

W Polsce, analizując zasoby edukacji na poziomie średnim, można zauważyć, iż w szkołach publicznych (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) w roku 2020/2021 uczyło się 1 401 158 osób. W tym w szkołach technicznych – 44% uczniów, w liceach ogólnokształcących – 42%. W szkołach branżowych uczyło się 14% młodzieży. Zatem można zauważyć, iż szkoły techniczne skupiają o 8% więcej uczniów w stosunku do szkół ogólnokształcących więcej (Informacje statystyczne GUS 20210 Najprawdopodobniej wzrost liczby studiujących w roku 2020/2021 wynika z możliwości realizacji zajęć w trybie online. Młodzież dokonuje zatem subiektywnych wyborów swojej ścieżki edukacyjnej, co jednak w znacznej części uwarunkowane jest potrzebami współczesnego rynku pracy.

W zakresie inicjatyw społecznych można zauważyć, że w latach 2020-2021 powstało wiele nowych, podjętych przez organizacje pozarządowe,

np. na rzecz działań informacyjnych – 22%, pomocy seniorom i osobom z grup ryzyka – 17%, zajęć edukacyjnych online, treningów – 13%, szycia maseczek – 12%, prowadzenia telefonu zaufania – 12%, dystrybucji żywności – 9%, samoorganizacji społecznej, wolontariatu – 9%, pomocy służbie zdrowia – 8% [Charytka, Gumowska, 2020]. W ujęciu subiektywnym można zauważyć podejmowanie przez jednostki działań w obrębie wyżej wymienionych inicjatyw społecznych.

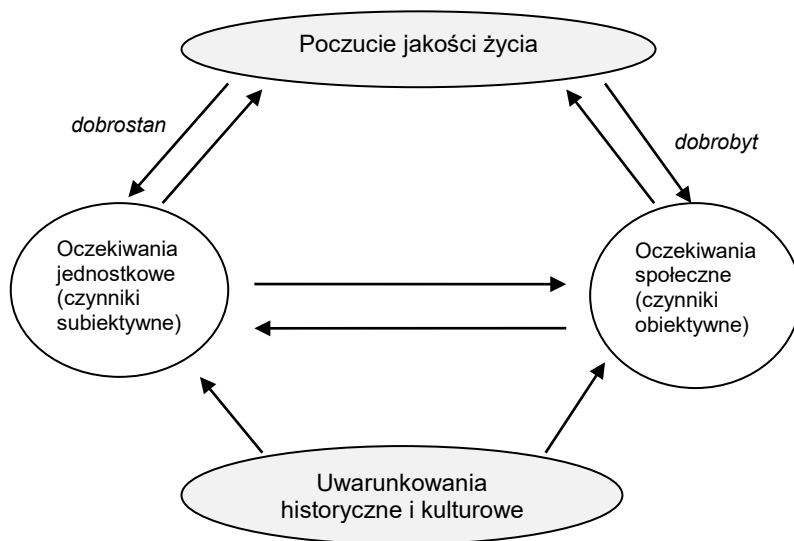
Postrzeganie jakości życia – propozycja autorska

Uważamy, że szerokie podejście do jakości życia, obejmujące zarówno jej kontekst obiektywny, jak i subiektywny, stanowi niezbędny warunek całościowego spojrzenia na omawiane zagadnienie. Można więc uznać, że poziom życia obejmuje sferę obiektywną, jakość życia zaś związana jest ze sferą subiektywną. Podkreśla to E. Allardt, który – opowiadając się za wielowymiarowością analizy jakości życia – wprowadził dwa konieczne rozróżnienia między [Allardt, 1976]:

- 1) dobrobytem i szczęściem – poziom dobrobytu jest definiowany przez stopień zaspokojenia potrzeb (mierniki obiektywne); szczęście odnosi się do subiektywnych ocen i doświadczeń; dobrobyt można szacować na podstawie posiadanych dóbr, podejmowanych zachowań i relacji społecznych, natomiast szczęście można mierzyć poprzez analizowanie opinii i uczuć;
- 2) poziomem życia i jakością życia – poziom życia odnosi się do potrzeb, których stopień zaspokojenia definiowany jest przez zasoby materialne i nieosobowe; jakość życia rozumiana jest jako satysfakcja z kontaktów międzyludzkich oraz samorealizacji, a definiowana poprzez relacje z innymi, ze społeczeństwem i z samym sobą.

Jakość życia, zgodnie z wykresem³ stanowi konstrukt dynamiczny, bowiem warunkowany historycznie, kulturowo, społecznie i jednostkowo. Zakres pojęcia jest z pewnością wyznaczany w ramach koherentnie powiązanych elementów subiektywnych i obiektywnych. Czynniki obiektywne dotyczą głównie dobrobytu materialnego czy poziomu dochodów, czynniki subiektywne zaś np. stanu zdrowia fizycznego i psychicznego jednostek, poczucia szczęścia i satysfakcji. Zatem przyjęcie szerokiej perspektywy jakości życia daje jednostce możliwość współistnienia w świecie kulturowym, w którym obowiązuje określony kanon społeczny, przy jednoczesnym za-

chowaniu jednostkowej odmienności, wyrażającej się w kreowaniu indywidualnego systemu norm i wartości, specyficznie wyznaczonych celów i sposobach ich osiągnięcia. Jednocześnie społeczeństwo, które stanowi sumę wieloaspektowych połączeń jednostek i grup społecznych, kreuje potrzeby jednostek i grup społecznych oraz stwarza możliwości ich realizacji. Należy także podkreślić, iż istnieje ścisły związek pomiędzy postrzeganiem jakości życia przez jednostkę i społeczeństwo a warunkami stworzonymi przez państwo. Państwo tworzy bowiem fundament, na którym możemy zaspokajać jednocześnie potrzeby jednostkowe oraz społeczne.

Wykres 3. Jakość życia – ujęcie wielowymiarowe

Podsumowanie

Jakość życia to kategoria wieloznaczna, ujmowana wieloaspektowo, często odmiennie, poprzez pryzmat uwarunkowań obiektywnych, ale też potrzeb, oczekiwań czy możliwości poszczególnych jednostek. Jednak niezależnie od przyjętych kontekstów cechą wspólną owych ujęć jest dążenie do osiągnięcia poczucia satysfakcji z przebiegu własnej życiowej historii.

Literatura

- Adamiec M., Popiołek K. (1993), *Jakość życia – między wolnością a mistyfikacją*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny”, nr 2, s. 93-102.
- Allardt E.W. (1976), *Dimensions of welfare In a Comparative Scandinavian Study*, „Acta Sociologica”, nr 19/3.
- Charytka B., Gumowska M. (2020), *Organizacje pozarządowe w czasach pandemii*, Raport z badań, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa.
- Duda M. (2019), *Współczesne modele jakości życia – analiza teoretyczna*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, nr 1/27.
- Drozdowski R. et al. (2020), *Życie rodzinne w czasach pandemii*, raport wstępny, UAM, Poznań.
- Inequality Report (2020), Department of Economic and Social Affairs.
- Informacje statystyczne GUS (2021), *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2021 r. Stan w dniu 30 czerwca*, GUS, Warszawa.
- Miniszewska J., Chodkiewicz J., Zalewska-Janowska A. (2012), *Jakość życia w zdrowiu i chorobie – czym jest, jak i po co ją oceniać*, „Przegląd Lekarski”, nr 6 (69).
- Młodzi Polacy na rynku pracy* (2021), Raport PwC.
- Papuć E. (2011), *Jakość życia – definicje i sposoby jej ujmowania*, „Current Problems of Psychiatriy”, nr 12(2), s. 141-145.
- Rokicka E. (2013), *Jakość życia – konteksty, koncepcje, interpretacje*, [w:] J. Leder-Grotowska, E. Rokicka (red.), *Nowy ład. Dynamika struktur społecznych we współczesnych społeczeństwach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- Rolka H., Kowalewska B., Jankowiak B. (2017), *Jakość a jakość życia w ujęciu historycznym*, [w:] B. Kowalewska et. al. (red.), *Jakość życia w naukach medycznych i społecznych*, t. 1, Uniwersytet Medyczny, Białystok.
- Schalock R.L. (2000), *Three decades of quality of life*, „Focus on Autism and Other Developmental Disabilities”, nr 15(2).
- Telka E. (2013), *Ocena jakości życia w wymiarze psychologicznym, zdrowotnym i społecznym*, „Nowa Medycyna”, nr 4.
- Trzebiatowski J. (2011), *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*, „Hygeia Public Health”, nr 46(1).
- Wnuk M. et al. (2013), *Przegląd koncepcji jakości życia w naukach społecznych*, „Hygeia Public Health”, nr 48(1).